

**Gminny Program
Opieki nad Zabytkami
na lata 2014-2018**

Gmina Pomiechówek

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane przez:

EwidencjaZabytkow.pl

biuro badań i dokumentacji zabytków

tabela**ofert**.pl

Ewidencjazabytkow.pl

Biuro badań i dokumentacji zabytków Tabelaofert.pl

ul. Dywizjonu 303 129B, 01-470 Warszawa

e-mail: info@ewidencjazabytkow.pl

telefon: 22 318 72 00

Zespół autorski:

Aleksandra Grzywnowicz

Paweł Jodko

Marta Kruczyńska

Robert Ruszczyk

Michał Socha

Data opracowania: grudzień 2013 r.

SPIS TREŚCI

1	WSTĘP.....	4
2	PODSTAWA PRAWNA	5
3	UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE (Z UWZGLĘDNIENIEM ZAPISÓW USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI Z DNIA 23 LIPCA 2003 R.)	6
4	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	14
5	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	32
6	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	55
7	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.....	56
8	INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	63
9	ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	64
10	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	65
11	REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	66

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawą prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Pomiechówek są przepisy wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa ta wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy gminnych programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 wymienionej ustawy, prezydent, burmistrz lub wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami jest uchwalany przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określiła główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE (Z UWZGLĘDNIENIEM ZAPISÓW USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI Z DNIA 23 LIPCA 2003 R.)

3.1 Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

W myśl art. 87 tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
 5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2 Definicje

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

- 14) krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3 Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy o ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r.

Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),

- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4 Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r.,

Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r., Nr 16 poz. 95 1568 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art.22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art.87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art.18 i 19 nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Dodatkowo art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pomiechówek, jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach:

- **Tezy do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.**

W Tezach do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajduje się szereg zapisów mających istotny wpływ na niniejszy dokument. Należą do nich zapisy określające cele Programu i zasady ochrony konserwatorskiej.

We wstępie do Tez określono główne cele programu, którymi jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez

wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) Zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić);
- 2) Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- 4) Zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- 5) Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) Zasady odwracalności metod i materiałów,
- 7) Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów - restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń.

W rozdziale 2 „Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami”, zagadnienia zostały opisane w sposób określający po pierwsze cel, a następnie kierunki działania. Dotyczy to w szczególności stanu zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych, stanu zabytków techniki, pomników historii, obiektów z Listy Dziedzictwa Światowego UNESCO, (dla tych tematów wspólnym jest utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym oraz monitoring stanu i sposobów wykorzystania), stanu służb konserwatorskich, stanu opieki nad zabytkami i wreszcie stanu uregulowań prawnych.

Rozdział 3 „Działania o charakterze systemowym” mówi o powiązaniu ochrony zabytków z polityką ekologiczną, dotyczącą ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa oraz o wypracowaniu strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzeniu jej do polityk sektorowych.

W rozdziale 4 „System finansowania” omówione są aspekty stworzenia sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

W kolejnym, rozdziale 5 „Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania” omówione jest dokumentowanie poprzez tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków; monitorowanie - poprzez gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa oraz ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

Rozdział 6 „Kształcenie i edukacja”, porusza fundamentalne zagadnienie stałej pracy nad wzrostem świadomości, dotyczącym wartości dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w życiu i prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa.

W rozdziale 7 „Współpraca międzynarodowa” opisane są zagadnienia mające na celu wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

- **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. oraz jej uzupełnienie do roku 2020 jest rządowym dokumentem stanowiącym podstawę dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. W ramach strategii określono misję, którą jest: Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Na podstawie diagnozy w Strategii wyodrębniono pięć strategicznych obszarów kultury, dla których sformułowano Narodowe Programy Kultury, będące podstawowymi narzędziami wdrażania strategii. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określono Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. W jego ramach przyjęto następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. W ramach niniejszego priorytetu przyjęte zostały działania mające na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 z 2005 r. wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest PO „Dziedzictwo kulturowe” (punkt 10.2.). W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Podstawowym celem priorytetu nr 1 jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet nr 2 dotyczy przede wszystkim zadań związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pomiechówek, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia Strategii

dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, min. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami Programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania Programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
 - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
 - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
 - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
 - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
 - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
 - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
 - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;

- zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
- ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- **Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:**
 - zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;
 - zakupu starodruków i archiwaliów;
 - konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
 - wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
 - dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.
- **Narodowy program kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004–2013 i Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego.**

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wynika z Narodowego Planu Rozwoju (uchwalonego Ustawą z dn.20.04.2004r. Dz. U. z 2004 r. nr 116, poz. 1206). Służy on do wdrażania Narodowej Strategii rozwoju Kultury w sferze dotyczącej opieki nad zabytkami. Jako uzupełnienie tych dokumentów, funkcjonuje również Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego” przyjęty przez rząd we wrześniu 2005 r.

Za cel strategiczny programu operacyjnego przyjęto tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności i znaczenia kultury, jako czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego. Cel ten będzie realizowany między innymi poprzez realizację priorytetów w zakresie ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, budowę i rozbudowę infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym, rozwój infrastruktury kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym oraz renowację i konserwację zabytków ruchomych.

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pomiechówek najbardziej istotne jest ostatnie z wymienionych działań. Działanie ukierunkowane jest na projekty z zakresu ochrony ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i ponadregionalnym. Celem realizacji działania jest zachowanie dla przyszłych pokoleń ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, konserwację, a także zabezpieczenie przed zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem poza granice kraju. W ramach działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne o wartości powyżej 100 tys. euro. Wśród kwalifikujących się projektów są między innymi konserwacja i digitalizacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych; konserwacja innych zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów; wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych; zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych; tworzenie kompleksowych systemów informacji zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki przez granice oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Beneficjentami Programu mogą być między innymi jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe działające na zasadzie non-profit, kościoły i związki wyznaniowe oraz archiwa.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pomiechówek wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

- **Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020 (po aktualizacji w marcu 2006 r.).**

Kwestia opieki nad zabytkami jest traktowana w Strategii w szerszym kontekście tworzenia więzi lokalnych społeczności z zamieszkiwanym przez nią obszarem oraz tworzenia i pielęgnowania tradycji regionalnych, tzw. „małych ojczyzn”, na którą w polityce regionalnej Unii Europejskiej kładzie się bardzo duży nacisk. W dokumencie zdiagnozowano najważniejsze problemy w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego występujące na Mazowszu, są to:

- spadek liczby instytucji kultury pociągający za sobą zmniejszenie oferty kulturalnej regionu;
- likwidacja znacznej liczby bibliotek w województwie;
- fakt znajdowania się licznie występujących w regionie zabytków w bardzo często w złym stanie technicznym oraz postępująca eliminacja zabudowy drewnianej z krajobrazu kulturowego Mazowsza;
- brak promocji i niski poziom wiedzy dotyczącej regionu oraz niewystarczającej identyfikacji mieszkańców z Mazowszem.

W związku z tym nacisk został położony głównie na promocje wizerunku województwa, której celem jest budowanie pozytywnych skojarzeń związanych z jego wizerunkiem i propagowanie produktów charakterystycznych dla regionu. Kreowanie i promocja produktu regionalnego nie tylko przyczyni się do budowania i wzmocnienia tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także stanowić będzie ważny element jego promocji w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

Przedstawione działania, w kontekście opieki nad zabytkami, będą w przeważającej mierze polegały na:

- Kształtowaniu tożsamości regionu oraz kreowaniu i promocji jego produktu, realizowanemu między innymi poprzez:

- ochronę i promocję, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;
- promocję unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
- kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej.
- Promocji i zwiększaniu atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego realizowanej między innymi dzięki:
 - wzmocnieniu dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
 - rewitalizacji zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
 - wsparciu tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych.
- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007–2013.**

W ramach RPO WM wspierane będą działania z zakresu ochrony i odnowy obiektów i zespołów zabytkowych lub historycznych służące poszerzeniu oferty turystycznej lub kulturalnej, w tym dotyczące renowacji, zabezpieczeniu przed zniszczeniem i kradzieżą adaptacji do nowych funkcji turystycznych lub kulturowych m.in. zespołów pałacowo-parkowych, zespołów fortyfikacyjnych, budowli i zespołów obronnych, obiektów sakralnych parków zabytkowych oraz obiektów przemysłowych.

Działania te będą realizowane w ramach Priorytetu VI. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji. Działanie 6.1. Kultura. W szczególności w grę wchodzi:

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym:
 - obiektów sakralnych,
 - zespołów fortyfikacyjnych,
 - budowli i zespołów obronnych,
 - parków zabytkowych,
 - obiektów przemysłowych;
- konserwacja zabytków ruchomych udostępnianych publicznie;
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia.

Beneficjentami mogącymi skorzystać ze wsparcia w tym działaniu są m.in.:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną,
- Instytucje kultury,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno–prywatnym.

Maksymalne wsparcie wynosi 85 % lub też wynika z właściwego rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego (w przypadku wystąpienia pomocy publicznej). Maksymalna wartość projektów w zakresie utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym i lokalnym wynosi do 20 mln zł. Dla niektórych typów projektów maksymalna wartość projektu wynosi 4 mln zł, tj. dla projektów dotyczących:

- konserwacji zabytków ruchomych,

- rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych, archiwalnych, filmowych oraz zasobów wirtualnych muzeów, galerii, fonotek, filmotek, cyfrowych bibliotek itp.,
- zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem oraz projektów realizowanych przez instytucje kultury państwowe i współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego, archiwa państwowe.

Kwestie opieki nad zabytkami, w szerszym kontekście, pojawiają się także w Priorytecie V. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu. Działanie 5.2. Rewitalizacja miast. Wsparcie jest udzielane w ramach określonych przez uchwalony przez gminę lokalny program rewitalizacji, przy czym przedsięwzięcia planowane do realizacji powinny mieć charakter kompleksowy umożliwiający w dalszej perspektywie ożywienie społeczno-gospodarcze terenu. W ramach lokalnych programów rewitalizacji możliwe jest realizowanie działań w zakresie opieki nad zabytkami polegających na renowacji budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, m.in. zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej, w tym prace konserwatorskie, odnowienie fasad i dachów budynków wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego z dnia 7.06.2004 r.**

Plan został uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 65/2004 (Dz. Urz. Woj. Maz. nr 217z 28.08.2004r., poz.5811). W zakresie opieki nad zabytkami skupia się on na następujących zagadnieniach:

- Kształtowaniu tożsamości kulturowej Mazowsza poprzez pielęgnowanie i rozwój lokalnych, materialnych i niematerialnych dóbr kultury;
- Potrzebie podnoszenia stanu świadomości społecznej w zakresie dziedzictwa historycznego, wspólnoty dziejów, tradycji;
- Zobowiązaniu do ochrony i utrzymania zabytków, przy uwzględnieniu potrzeb współczesnego społeczeństwa (zgodnie z Konwencją w sprawie Ochrony zabytków Architektonicznych w Europie. Podpisaną w Cordobie w 1995 r.), co realizowane będzie dzięki:
 - ochronie architektury drewnianej,

- ochronie zespołów architektoniczno–parkowych, jako obrazu historycznej struktury społecznej,
 - uświadomieniu, iż współczesny zakres ochrony zabytków odbywa się w skali ponadjednostkowej, zawierającej budowle, dzieła, założenia i zespoły stanowiące przedmiot ochrony,
 - zróżnicowaniu potrzeb ochrony, z punktu widzenia przyrodniczego, kulturowo – zabytkowego, historycznego, turystyczno–wypoczynkowego, etc.
- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 z dnia 28.02.2011r. ze zmianami wynikającymi z Zarządzenia Nr 98/11 z dnia 22.06.2011 r.**

W ramach prac nad Wojewódzkim Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 sformułowano cel strategiczny „Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu”. Na cel ten składają się cele operacyjne obejmujące szereg działań bezpośrednio dotyczących opieki nad zabytkami na poziomie gminy:

- **Cel I. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu.**
 - Działanie 1. Ochrona i zachowanie wartości dziedzictwa materialnego.
 - rewaloryzacja i rewitalizacja zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych;
 - zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.;
 - ochrona i zachowanie obiektów zagrożonych (szczególnych): architektury drewnianej, dworskiej, przemysłowej, obiektów budownictwa obronnego;

- wypracowanie wspólnie z samorządami lokalnymi programów ochrony zabudowy drewnianej (wiejskiej, małomiasteczkowej i uzdrowskiej);
 - tworzenie płaszczyzny współpracy różnych podmiotów na rzecz usuwania zagrożeń systemowych i konfliktów w sferze opieki nad zabytkami;
 - stworzenie we współpracy z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków bazy dotyczącej zagrożonych zabytków.
- Działanie 2. Ochrona zabytków ruchomych.
 - Działanie 3. Ochrona zabytków archeologicznych.
 - identyfikacja zabytków archeologicznych;
 - wykonywanie zaleceń konserwatorskich podczas procesów inwestycyjnych;
 - ochrona i zachowanie zagrożonych (szczególnych) zabytków archeologicznych, cmentarzysk oraz posiadających własną formę krajobrazową.
 - Działanie 4. Ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych).
 - wspieranie i inicjowanie prac badawczych i dokumentacyjnych najcenniejszych obiektów zabytkowych regionu;
 - promocja najcenniejszych i charakterystycznych dla regionu obiektów i obszarów zabytkowych;
 - propagowanie i wspieranie działań służących szybkiej aktualizacji i uzupełnienia wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków.
 - Działanie 5. Ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni.

- Działanie 6. Kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi.
 - kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca;
 - rewaloryzacja zabytkowej zabudowy na obszarach historycznych;
 - ochrona panoram zabytkowych miast i wsi;
 - zachowanie osi widokowych i zapewnienie właściwej ekspozycji zabytków;
 - ochrona i rewaloryzacja małej architektury i zespołów zieleni (komunalnej);
 - dostosowanie nowej zabudowy do warunków krajobrazowych, lokalnych tradycji budowlanych i gabarytów zabudowy historycznej.
- Działanie 7. Rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego
- Działanie 8. Pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego
- Działanie 9. Popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa
 - digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego;
 - promocja projektów zajmujących się digitalizacją i archiwizowaniem dokumentów i fotografii znajdujących się w rękach prywatnych;
 - wspieranie rozwoju nowych form udostępniania zbiorów muzealnych;
 - zwiększanie dostępności do zabytków poprzez warunkowanie dotacji do prac w obiektach, zabytkowych od publicznego udostępniania tych obiektów;
- **Cel II. Kształtowanie tożsamości regionalnej.**

- Działanie 1. Utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej
 - tworzenie i rozwój ekspozycji regionalnych w instytucjach kultury;
- Działanie 2. Kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa, krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób.
 - organizacja konkursów dotyczących dziedzictwa i tradycji w celu rozwijania zainteresowań historią i dziedzictwem regionu;
 - kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej;
- Działanie 3. Kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno-kulturowych oraz wskazanych w PZPWM).
- Działanie 4. Promocja walorów kulturowych regionu.
- **Cel III. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.**
 - Działanie 1. Stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań.
 - premiowanie działań służących odzyskaniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem;
 - organizowanie konkursów dla właścicieli obiektów zabytkowych, promujących właściwą opiekę nad obiektem oraz jego udostępnienie.
 - Działanie 2. Edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami.

- szkolenia dla radnych, urzędników, właścicieli i użytkowników zabytków, organizacji pozarządowych, w zakresie opieki nad zabytkami, m.in. przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego;
 - upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli zabytków, organizacja szkoleń dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
 - Działanie 3. Stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu.
- **Cel IV. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.**
 - Działanie 1. Wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi.
 - Działanie 2. Stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego.
 - Działanie 3. Kształtowanie pasm turystyczno-kulturowych
 - Działanie 4. Kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne
 - Działanie 5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych
 - Działanie 6. Adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych
 - Działanie 7. Propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego

- tworzenie finansowych i pozafinansowych mechanizmów współpracy różnych podmiotów działających w sferze ochrony i promocji dziedzictwa regionu;
 - włączenie organizacji pozarządowych w działania samorządu województwa służące opiece nad zabytkami.
- **Strategia Rozwoju Powiatu Nowodworskiego (Uchwała Nr XXXIV/163/2002 Rady Powiatu Nowodworskiego z dnia 25.04.2002r.)**

Misja powiatu nowodworskiego określa go jako nowoczesną wspólnotę samorządową, gwarantującą należyte wykorzystanie zasobów środowiska i dziedzictwa kulturowego. Misja realizowana jest przez cele - priorytety rozwojowe, z których jeden zawiera programy bezpośrednio odnoszące się do opieki nad zabytkami:

- **Priorytet VII. Ochrona zasobów naturalnych i wykorzystanie ich dla celów rozwoju społeczno-gospodarczego z zachowaniem tożsamości regionu, dziedzictwa kulturowego i walorów środowiskowych.**
 - Program 6. Program pielęgnowania tradycji i dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystanie ich walorów dla rozwoju turystyki i pozyskiwania alternatywnych dochodów przez rolników.
 - Program 7. Promocja zasobów, dziedzictwa i rozwoju powiatu nowodworskiego poprzez uczestnictwo w ogólnych imprezach, przygotowywanie publikacji, wystaw i konsolidowanie ruchu amatorskiego w kulturze.

W myśl strategii, wszystkie priorytety rozwojowe są jednakowo ważne, gdyż odnoszą się do różnych kompetencji. Natomiast programy realizujące priorytety są przedmiotem wyboru w miarę posiadanych środków i możliwości pozyskania partnerów oraz wagi danego działania w realizacji konkretnego priorytetu.

- **Plan Rozwoju Powiatu Nowodworskiego na lata 2007-2013 (Uchwała nr XIII/71/2007 Rady Powiatu Nowodworskiego z dnia 29.11.2007r.)**

Zgodnie z treścią planu, turystyka i zabytki są istotnymi elementami gospodarczej sfery powiatu. Wynika to z naturalnych warunków i bliskości aglomeracji warszawskiej, sprzyjającej rozwojowi funkcji turystyczno-wypoczynkowej. Pośród najważniejszych walorów przyrodniczo-krajobrazowych na terenie Gminy Pomiechówek wyróżniono m.in.:

- tereny doliny dolnej Wkry,
- okolice Zakroczymia i Modlina z fortyfikacjami twierdzy wojskowej.

Stanowią one podstawę do zdefiniowania kierunków działań w latach 2007-2013 wynikających także z celów Strategii Rozwoju Powiatu Nowodworskiego (Uchwała nr XXXIV/163/2002 Rady Powiatu Nowodworskiego z dnia 25.04.2002r.). Do celów operacyjnych i działań bezpośrednio związanych z rozwojem Powiatu w zakresie turystyki i zabytków należą:

- **Cel V. Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, podniesienie stopnia jej funkcjonalności i korzyści dla rozwoju wspólnoty terytorialnej.**
 - Działanie 6. Wspólne działania z samorządami gminnymi w sprawie rozbudowy infrastruktury turystycznej w ramach „Partnerstwa w widłach trzech rzek” (Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL).
- **Cel VII. Ochrona zasobów naturalnych i wykorzystanie ich dla celów rozwoju społeczno-gospodarczego z zachowaniem tożsamości regionu, dziedzictwa kulturowego i walorów środowiskowych.**
 - Działanie 6. Promocja zasobów, dziedzictwa i rozwoju powiatu nowodworskiego przez uczestnictwo w targach, wystawach i imprezach na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pomiechówek wykazuje zgodność z celami wszystkich gminnych dokumentów strategicznych:

- **Strategia rozwoju Gminy Pomiechówek na lata 2008-2015 (Uchwała Nr XIII/55/07 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 24.10.2007 r.)**

Dokument w małym stopniu odwołuje się do opieki nad zabytkami, niemniej wśród analizy SWOT weń przeprowadzonej wymienia zabytkowe forty jako zdecydowanie silną stroną gminy. Ponadto, pośród przedsięwzięć i projektów, które mają przyczynić się do osiągnięcia celów przyjętych w strategii rozwoju gminy, wymienia się rewitalizację miejsc pamięci i zabytków na terenie gminy w latach 2008-2013, finansowaną z funduszy strukturalnych jej budżetu.

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap I, wieś Błędowo (Uchwała Nr XI/105/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003 r.)**

Plan postuluje objęcie opieką konserwatorską, poprzez wpis do ewidencji zabytków: drewnianych domów z przełomu wieków, kapliczek przydrożnych. Dla obiektów tych ustala się:

- 1) zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, w tym: dachu, wystroju, detalu elewacji, formy otworów i stolarki,
- 2) ochronę zachowanych elementów wystroju i wyposażenia wnętrza,
- 3) obowiązek ustanowienia nadzoru konserwatorskiego nad remontami i pracami adaptacyjnymi;

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap III, wieś Błędówko (Uchwała Nr XI/107/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003 r.)**

Plan postuluje objęcie opieką konserwatorską, poprzez wpis do ewidencji zabytków, kapliczek przydrożnych i ustala obowiązek ustanowienia nadzoru konserwatorskiego nad remontami i pracami adaptacyjnymi;

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap IV, wieś Szczypiorno (Uchwała Nr XI/108/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003 r.)**

Plan postuluje objęcie opieką konserwatorską, poprzez wpis do ewidencji zabytków: drewnianych domów mieszkalnych z przełomu wieków, kapliczek przydrożnych. Dla obiektów tych ustala się:

- 1) zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, w tym: dachu, wystroju, detalu elewacji, formy otworów i stolarki,
- 2) ochronę zachowanych elementów wystroju i wyposażenia wnętrza,
- 3) obowiązek ustanowienia nadzoru konserwatorskiego nad remontami i pracami adaptacyjnymi;

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap V, wieś Kosewko (Uchwała Nr XI/109/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003 r.)**

Plan postuluje objęcie opieką konserwatorską, poprzez wpis do ewidencji zabytków: drewnianych domów mieszkalnych z przełomu wieków, kapliczek przydrożnych. Dla obiektów tych ustala się:

- 1) zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, w tym: dachu, wystroju, detalu elewacji, formy otworów i stolarki,
- 2) ochronę zachowanych elementów wystroju i wyposażenia wnętrza,
- 3) obowiązek ustanowienia nadzoru konserwatorskiego nad remontami i pracami adaptacyjnymi;

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap VI, wieś Goławice Pierwsze (Uchwała Nr XI/110/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003r.)**

Plan postuluje objęcie ochroną konserwatorską, przez wpis do ewidencji zabytków: układu urbanistycznego i budynków dawnej osady „Goławice Pierwsze”, drewnianych domów mieszkalnych z przełomu wieków, kapliczek przydrożnych. Dla obiektów tych ustala się:

- 1) zakaz naruszania historycznego układu urbanistycznego,
- 2) nakaz dostosowywania formy i gabarytów nowych obiektów do sąsiedztwa historycznego,
- 3) zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, w tym: dachu, detalu elewacji, formy otworów i stolarki,
- 4) ochronę zachowanych elementów wystroju i wyposażenia wnętrza,
- 5) obowiązek ustanowienia formy nadzoru konserwatorskiego, wskazanej przez organ wydający decyzje o warunkach zabudowy, nad remontami i pracami adaptacyjnymi;

Ponadto plan ustala ochronę układu przestrzennego fortu w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków z zakazem rozbudowy istniejącej zabudowy letniskowej w jego obrysie, zakaz naruszania umocnień ziemnych fortu, ochronę linii umocnień naziemnych fortu, oraz zakaz zabudowy terenu fortu.

- **MPZP gruntów gminy Pomiechówek, etap VII, wieś Stanisławowo (Uchwała Nr XI/111/2003 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 22.10.2003 r.)**

Plan postuluje objęcie opieką konserwatorską, poprzez wpis do ewidencji zabytków: drewnianych domów mieszkalnych z przełomu wieków, kapliczek przydrożnych. Dla obiektów tych ustala się:

- 1) zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, w tym: dachu, wystroju, detalu elewacji, formy otworów i stolarki,
- 2) ochronę zachowanych elementów wystroju i wyposażenia wnętrza,
- 3) ustanowienie formy nadzoru konserwatorskiego nad remontami i pracami adaptacyjnymi przez organ wydający decyzje o warunkach zabudowy;

- **MPZP fragmentu gminy Pomiechówek (Uchwała nr XIX/148/04 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 9.06.2004 r.)**

Przepisy ogólne planu (§ 3) ustalają - nakaz w obszarach stanowisk archeologicznych oraz w obrębie konserwatorskich stref archeologicznych, przy prowadzeniu wszelkich prac ziemnych, w tym towarzyszących realizacji inwestycji - uzgadniania z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem

Zabytków wszelkich planowanych inwestycji (kubaturowych, drogowych, związanych z infrastrukturą techniczną oraz robotami ziemnymi) naruszających strukturę gruntu poniżej 0,3 m od istniejącego poziomu terenu. Zmiana w użytkowaniu terenu i planowane inwestycje w obrębie stanowiska archeologicznego mogą być dopuszczone do realizacji wyłącznie po przeprowadzeniu ratowniczych badań archeologicznych o charakterze wykopaliskowym. Zmiana w użytkowaniu terenu i planowane inwestycje w obszarze konserwatorskiej strefy archeologicznej mogą być dopuszczone do realizacji wyłącznie pod warunkiem zapewnienia stałego udziału archeologa przy wszelkich robotach ziemnych związanych z działaniami inwestycyjnymi i trwałym zagospodarowaniem terenu, z rygiem zmiany nadzoru archeologicznego na ratownicze badania wykopaliskowe w przypadku ujawnienia przy robotach ziemnych obiektów zabytkowych. Szczegółowy zakres prac archeologicznych określa Wojewódzki Konserwator Zabytków przy wydawaniu zezwolenia na ich prowadzenie. W planowanych inwestycjach należy uwzględnić sezonowy charakter prac archeologicznych (najdogodniejszym jest okres od maja do września).

Załącznik graficzny planu wskazuje także na ochronę stanowiska 51-64/4 (wieś Kosewko).

- **MPZP fragmentu gminy Pomiechówek (Uchwała Nr XIX/149/04 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 9.06.2004 r.)**

Przepisy ogólne planu (§ 3) ustalają nakaz - przy prowadzeniu wszelkich prac ziemnych, w tym towarzyszących realizacji inwestycji – uzgadniania z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich planowanych inwestycji (kubaturowych, drogowych, związanych z infrastrukturą techniczną oraz robotami ziemnymi) naruszających strukturę gruntu poniżej 0,3 m od istniejącego poziomu terenu. Zmiana użytkowania terenu i planowane inwestycje w obrębie stanowiska archeologicznego mogą być dopuszczone do realizacji wyłącznie po przeprowadzeniu ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych. Zmiana w użytkowaniu terenu i planowane inwestycje w obszarze konserwatorskiej strefy archeologicznej mogą być dopuszczone do realizacji wyłącznie pod warunkiem zapewnienia stałego udziału archeologa

przy wszelkich robotach ziemnych związanych z działaniami inwestycyjnymi i trwałym zagospodarowaniem terenu, z rygiem zmiany nadzoru archeologicznego na ratownicze badania wykopaliskowe w przypadku ujawnienia przy robotach ziemnych obiektów zabytkowych. Szczegółowy zakres prac archeologicznych określa Wojewódzki Konserwator Zabytków przy wydawaniu zezwolenia na ich prowadzenie. W planowanych inwestycjach należy uwzględnić sezonowy charakter prac archeologicznych (okres od maja do września).

Załączniki graficzne do planu wskazują także dwa stanowiska archeologiczne objęte ochroną: AZP 51-85/2 (dla wsi Stare Orzechowo i Wójtostwo) oraz AZP 51-63/2 (dla wsi Kikowo).

- **MPZP dla części wsi Pomocnia i części wsi Wola Błędowska (Uchwała Nr XXXV/247/06 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 14.06.2006 r.)**

Zgodnie z przepisem art. 20 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stwierdza się zgodność niniejszego planu z ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego gminy Pomiechówek (Uchwała Nr XXVIII/207/05 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 13.07.2005r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pomiechówek), które stosownie do przepisu art. 9 tejże ustawy, sporządzone zostało w celu określenia polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego.

Na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

- 1) na terenie wsi Pomocnia wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej ruralistycznego układu holenderskiej rzędówki,
- 2) w strefie tej, związku z zabytkowym układem ruralistycznym, zachowuje się dotychczasowy przebieg dróg.
- 3) wszystkie osoby prowadzące roboty ziemne, które odkryją przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, są zobowiązane do przestrzegania przepisów ustawy a w szczególności dotyczących:

- wstrzymania wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- zabezpieczenia odkrytego przedmiotu i wstrzymaniu wszelkich robót mogących go uszkodzić lub zniszczyć,
- niezwłocznego zawiadomienia o odkryciu wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta.

- **MPZP dla wsi Śniadówko (Uchwała Nr X/40/11 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 21.07.2011 r.)**

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, plan posiada następujące zapisy:

§ 10 Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

1. Stosownie do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie osoby, które prowadząc roboty ziemne (w szczególności w strefie ochrony archeologicznej, występującej w północnej części jednostki urbanistycznej A) odkryją przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, są zobowiązane do przestrzegania przepisów tej ustawy, w szczególności dotyczących:

- 1) wstrzymania wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- 2) zabezpieczenia odkrytego przedmiotu i wstrzymaniu wszelkich robót mogących go uszkodzić lub zniszczyć,
- 3) niezwłocznego zawiadomienia o odkryciu, wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta gminy.

- **MPZP dla fragmentu wsi Stanisławowo (Uchwała Nr XXIX/245/2013 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 13.08.2013 r.)**

Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowisk archeologicznych nr ew. AZP 52-63/2 i 52-63/3) w formie stref ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu; Na terenach położonych w granicach stref, o których mowa w pkt 1, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymagają

przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

§ 7. Dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oznaczonych na rysunku planu symbolami: C5.MN, C10.MN, C15.MN, C16.MN ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1) teren oznaczony symbolem: C5.MN częściowo znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 52-63/2), w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w § 6 ust.3 pkt 2.

2) teren oznaczony symbolem C5.MN częściowo znajduje się w granicach strefy ochrony otoczenia Fortu III w obszarze której obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych;

3) ustala się zachowanie zabytkowej studni na terenie działki o nr ewid. 369/1;

§ 12. Dla terenu zabudowy usług kultu religijnego oznaczonego na rysunku planu symbolem: C23.Ukr ustala się, że na terenie znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską włączony do ewidencji zabytków: Cerkiew p.w. św. Aleksandry (wraz z otaczającym drzewostanem), w odniesieniu do której obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

§ 23. Dla terenu węzła komunikacji samochodowej i kolejowej oznaczonego na rysunku planu symbolem 1.KS/KK ustala się, że teren oznaczony symbolem 1.KS/KK znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 52-63/3), w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w § 6 ust.3 pkt 2.

§ 26. Dla terenów oznaczonych na rysunku planu symbolami: A27.KDW, A32.KDW, A33.KDW, A35.KDW, B15.KDW, B16.KDW, C9.KDW, C32.KDW, C33.KDW ustala się, że teren oznaczony symbolem C32.KDW znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 52-63/2), w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w § 6 ust.3 pkt 2.

- **MPZP dla wsi Nowy Modlin (Uchwała Nr XXXI/249/2013 Rady Gminy Pomiechówek z dnia 4.10.2013 r.)**

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, plan posiada następujące zapisy:

§ 17. Dla terenu cmentarza oznaczonego na rysunku planu symbolem:1.ZC ustala się zachowanie dawnego cmentarza ewangelickiego z połowy XIX w, w granicy ochrony konserwatorskiej obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

§ 29. Dla terenów dróg publicznych klasy dojazdowej oznaczonych na rysunku planu symbolami: 1. KDD, 2.KDD, 3.KDD, 4.KDD, 5.KDD, 6.KDD, 7.KDD, 8.KDD, 9.KDD, 10.KDD, 11.KDD, 12.KDD , 13.KDD ustala się, że na terenie 9.KDD należy zachować drogę stanowiącą fragment historycznego systemu dróg fortecnych, w granicy ochrony konserwatorskiej obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

- **MPZP dla części wsi Błędowo (Uchwała Nr XXXII/265/2013 Rady Gminy w Pomiechówku z dnia 26.11.2013 r.)**

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, plan posiada następujące zapisy:

§ 11. 5. 1) teren oznaczony symbolem A10.MN częściowo znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 50-63/6) w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

§ 18. 4. 1) Teren oznaczony symbolem B6.MNL częściowo znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 50-63/6) w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

§ 19. 4. 1) Teren oznaczony symbolem B5.RP częściowo znajduje się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej – zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. 50-63/8) w odniesieniu do którego obowiązują ustalenia zawarte w przepisach odrębnych.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Zarys historii gminy Pomiechówek

Gmina Pomiechówek położona jest w północnej części województwa mazowieckiego. Sąsiaduje z gminami: Nasielsk, Serock, Wieliszew, Zakroczym z gminą Nowy Dwór Mazowiecki, w którego granicach znajduje się również Modlin, wraz z terenem lotniska.

Terytorium gminy ma kształt wydłużony równoleżnikowo o rozciągłości 19 km, ze znacznym rozszerzeniem w kierunku południe-północ w części zachodniej, wynoszącym około 13 km. Najdalsze wysunięcia granicy mają miejsca: na zachodzie w okolicy Woli Błędowskiej, na wschodzie w okolicy Ludwinowa, na południu na rzece Narwi przy Nowym Dworze Mazowieckim oraz na północy w okolicy jeziora Błędowskiego (Pomocnia) w Błędowie.

Najstarszą częścią gminy Pomiechówek jest wieś Pomiechowo, która w 1161 r. (jako Pomnychowo) została przez księcia Bolesława Kędzierzawego nadana na własność klasztorowi kanoników regularnych w Czerwińsku. Potwierdzeniem statusu Pomiechowa jako wsi należącej do dóbr kościelnych jest akt legata papieskiego Opizona z 1254 r. Od XIV w. wieś wróciła w posiadanie książąt mazowieckich. Jej dostatni byt i rozwój w średniowieczu zapewniało dogodne położenie - na szlakach handlowych do Serocka i do Nasielska.

Parafia w Pomiechowie istnieje od początku dziejów tej wsi. W 1513 r. papież Leon X przyłączył probostwo w Pomiechowie do opactwa w Czerwińsku. Pierwotnie kościół nosił wezwanie św. Piotra i Pawła. W XVII w. drewnianą świątynię rozbudowano. Murowaną kaplicę pod wezwaniem Różańca Św. ufundował ks. Jakub Szczypiński, właściciel pobliskiego Szczypiorna. W latach 40-tych XVII wieku wzniesiono murowany kościół, który konsekrował w 1649 r. biskup płocki Wojciech Tolibowski. Nowy kościół otrzymał za patronkę św. Annę.

W 1410 r. Pomiechówek był miejscem przemarszu wojsk litewsko-ruskich do głównego miejsca koncentracji z wojskami polskimi Władysława Jagiełły na polach pod Czerwińskiem.

W czasie potopu szwedzkiego wojska szwedzkie w 1655 r. pokonały polskie pospolite ruszenie w bitwie na polach między Modlinem a Stanisławowem. Rok

później założyły w pobliskim Modlinie obóz warowny, otoczony ziemnymi umocnieniami (tzw. Bukskansen), w którym przebywał król Karol X Gustaw. Pół wieku później okolice Pomiechówka ponownie stały się areną walk, w których brały udział wojska szwedzkie – tym razem króla Karola XII.

W 1806 r. do Pomiechówka dotarł cesarz Napoleon Bonaparte. Wojska francuskie stoczyły z Rosjanami zwycięską bitwę pod Czarnowem, która rozegrała się w nocy 23/24 grudnia 1806 r. Sam Napoleon obserwował działania bitewne stojąc na dachu jednej z chałup. W tym też roku doszło w Pomiechowie do wielkiego pożaru, w którym spłonęła cała wieś oraz kościół parafialny.

Po upadku powstania listopadowego gmina Pomiechówek stała się miejscem intensywnej akcji kolonizacyjnej organizowanej przez władze rosyjskie, w związku z wielką rozbudową pobliskiej Twierdzy Modlin. Car Mikołaj I rozkazał budowę w Stanisławowie cerkwi św. Aleksandry oraz osiedlenie z guberni pskowskiej prawosławnych osadników, których rozmieszczono w nowo urządzonych wsiach m.in: Kolonia Aleksandryjska, Szczypiorno, Kosewko, Wójtostwo.

W 1877 r. wybudowana została w Królestwie Polskim kolej nadwiślańska, której jedną ze stacji wybudowano nad Wkrą w Pomiechówku.

W latach 80-tych XIX wieku do gminy Pomiechówek należały następujące wsie: Aleksandryjska Kolonia, Aleksandrowsk, Bronisławka, Brody Carski Dar, Brody, Budy-Czarnowo, Dmitriew, Falbogi-Borowe, Gałachy, Głowaczyzna, Kossewo Polskie, Kossewo, Kikoły, Kosywek, Modlin-Nowy, Modlin-Stary, Myza, Orzechowo, Pomiechowo, Starostwo-Zakroczym, Szczypiorna, Utrata, Wólka Kikolsko-Grabowa, Zakroczym Wójtostwo, Zakroczym Kępa. Gmina liczyła ponad 4500 mieszkańców. Znajdowały się w niej kościół, cerkiew prawosławna, ewangelicki dom modlitwy, urząd leśny, urząd gminy, sąd gminny, fabryka zapalek, stacja kolejowa, fabryka odlewów żelaza, dwie cegielnie, młyn wodny, pięć wiatraków, sześć szkół i jedenaście karczem. Jak wspominają ówcześni badacze, parafia Pomiechowo, mimo iż składała się wyłącznie z mniejszych właścicieli posiadających od kilku morgów do 2-3 włók ziemi, była jedną z zamożniejszych w kraju dzięki oszczędności i pracy jej mieszkańców.

W 1883 r. Rosjanie przystąpili do modernizacji Twierdzy Modlin, co podyktowane było dwoma czynnikami: militarnym i politycznym. Pierwszym z nich był rozwój technologiczny artylerii, wynalezienie nowoczesnych dział z lufą bruzdowaną i

wprowadzanie ich do użytku przez armie europejskie a także ich praktyczne zastosowanie w konfliktach. Wojna Prusko – Francuska 1870 – 1871 wykazała jednoznacznie, że bastionowe fortyfikacje ziemno – ceglane pierwszej połowy XIX nie spełniają swych zadań obronnych i ochronnych dla załogi w starciu z nowoczesną artylerią i mogą być przez nią z powodzeniem zniszczone. Drugim czynnikiem była zmiana układów sił politycznych w Europie po Kongresie Berlińskim (Austria i Niemcy zawarły tajny układ wojskowy skierowany przeciw Rosji) i wzrost napięcia w stosunkach między zaborcami.

W ramach modernizacji i rozbudowy Twierdzy wzniesiono pierścień 8 fortów wysuniętych przed dotychczasową twierdzę na odległość 2,1 do 4,8 kilometra; na obszarze obecnej gminy Pomiechówek znalazły się forty II oraz III. Budowę fortów, których plany oparto o typowy fort rosyjski wzór F1879, ukończono w 1888. Były to forty dwuwałowe (oddzielne wały dla artylerii i piechoty), oparte na planie pięcioboku, o dwóch czołach. Wszystkie budowle – koszary, kaponiery i przeciwskarpy – wznoszono z cegły. Forty łączyła z zapleczem – cytadelą sieć dróg fortecznych, kolei wąskotorowej i łączności.

W 1912 rozpoczęto budowę zewnętrznego pierścienia fortów, składającego się z 11 obiektów, uzupełnianego 12 dziełami pośrednimi i licznymi zespołami prochowni (magazynów amunicji). Forty oddalone być miały od cytadeli na odległość od 5,3 do 8,5 kilometra. Stare forty miały albo uzupełniać obronę jako druga linia, były wtedy modernizowane do najnowszych standardów, albo stanowić zaplecze mieszkalno-magazynowe dla załóg. Na szczególnie ważnych odcinkach zaplanowano budowę trzech grup fortowych ("Goławice", "Carski Dar", "Janówek"), czyli zespołów wzajemnie się uzupełniających dzieł.

Projekty fortów oparto na trzech wzorcach: F1909 autorstwa generała Konstantina Wieliczko), F1910 oraz GF1908/12, dla grup fortowych, generała Nestora Bujnickiego. Były to forty ziemno-betonowe (w szczególnie narażonych na ostrzał miejscach stosowano płytko zbrojony żelazobeton) o narysie zbliżonym do trójkąta bądź trapezu. Mimo ograniczeń, wynikających z ogólnej kondycji państwa, zawierały szereg nowatorskich rozwiązań, były wśród nich dzieła nowoczesne i bardzo interesujące z punktu widzenia architektury obronnej, jak Grupa Fortowa "Carski Dar". Posiadały jednak również wady: w porównaniu do istniejących już w fortyfikacji francuskiej czy niemieckiej nowoczesnych dzieł, np. pierwszych grup warownych czy

fest, były dosyć schematyczne, dysponowały małą ilością stanowisk do ukrytej obserwacji itp. Dodatkowo w chwili wybuchu wojny posiadały mało elementów pancernych. Chociaż najważniejsze dzieła, jak np. Fort XV miały być wyposażone w wieże artyleryjskie i pancerne stanowiska obserwacyjne, wielu z nich nie zamontowano, a rezygnację z innych wymusiły oszczędności. Do rozpoczęcia oblężenia twierdzy w 1915 forty nie zostały ukończone. W wielu z nich widoczne są ślady pospiesznego doprowadzania do gotowości bojowej, czy nawet budowy prowizorycznych umocnień. Umocnienia te, mimo swoich wad, dawały załodze dobre zabezpieczenie przed ostrzałem większości ówczesnie stosowanej artylerii i były poprawnie rozmieszczone w terenie.

Po odzyskaniu niepodległości forty przejęło polskie wojsko.

Jednym z epizodów wojny polsko-rosyjskiej i heroicznej obrony Warszawy przed Armią Czerwoną, była bitwa nad Wkrą, która rozegrała się 15 sierpnia 1920 roku. Poprzedził ją przemarsz wojsk polskich 67 i 68 pułku piechoty z Twierdzy Modlin do Kosewka (wówczas Kossówki). Zwycięska dla Polaków bitwa rozegrała się na wysokości Fortu XIV oraz XV Fortu.

W latach 1935-1938 zbudowano w Pomiechówku szkołę podstawową. Istotnym wsparciem obdarzył to przedsięwzięcie premier Sławoj Składkowski wraz z małżonką, dlatego działające tu obecnie gimnazjum obrało go za patrona.

Pomiechowski III Fort przekształcono na początku II wojny światowej w więzienie dla obrońców Modlina i okolicznych placówek. Później znajdował się tu obóz przesiedleńczy dla Polaków. Jeńców trzymano w nieludzkich warunkach i okrutnie traktowano, niejednokrotnie dochodziło do morderstw. Jednak najwięcej osób zginęło w okresie działania getta dla ludności żydowskiej oraz więzienia karno-śledczego. Bilans wymordowanych w masowych egzekucjach to blisko 100 tysięcy osób.

1 stycznia 2012 granice Pomiechówka zostały powiększone o miejscowości Brody i Brody-Parcele, a także o część miejscowości Kosewko i część miejscowości Czarnowo.

5.2.2 Zabytki nieruchome gminy Pomiechówek - charakterystyka

Architektura sakralna

Na terenie gminy znajdują się dwa zabytkowe kościoły:

Pomiechowo – pierwsza wzmianka o istniejącej tu kaplicy pochodzi z 1254 r. Fundatorami kościoła parafialnego byli opaci czerwińscy. W latach 1502-1517 kościół parafialny budowany był z funduszków opata czerwińskiego Ambrożego i kapituły opactwa, a potem realizowany od 1544 r. przez opata Jana Lewickiego. Wzniesiono wówczas prezbiterium, a w 1556 r. murowaną kaplicę pod wezwaniem Różańca św., z fundacji ks. Jakuba Szczypiorskiego, właściciela wsi Szczypiorno. Około 1640 r. drewnianą nawę kościoła zastąpiono murowaną oraz dobudowano wieżę. Konsekracji świątyni pod wezwaniem św. Piotra, Pawła i św. Anny dokonał w 1649 r. bp Wojciech Tolibowski. W 1783 r. restaurowana była staraniem proboszcza ks. Michała Mieszkowskiego, z fundacji Michała Poniatowskiego, biskupa płockiego. Uszkodzenia budowli nastąpiły w 1806 i 1813 r. Restauracja wieży miała miejsce w 1900 r. (obiekt wpisany do rejestru zabytków).

Stanisławowo – Cerkiew św. męczennicy Aleksandry wzniesiona po sprowadzeniu rosyjskich chłopów. Projekt cerkwi opracował Jan Jakub Gay. Kamień węgielny położono 10 maja 1844 roku, konsekracji dokonano 29 sierpnia 1846 roku. Świątynię wieńczyło pięć kopuł. Podczas I wojny światowej cerkiew została uszkodzona. W 1930 roku władze podjęły decyzję o jej rozbiórce. Liczna grupa prawosławnych wiernych rozpoczęła budowę nowej cerkwi według projektu Bogdana Lewandowskiego. Ukończono ją w 1938 roku. Wyposażenie cerkwi pochodziło z rozebranej cerkwi w Modlinie (obecnie Stanisławowo – cerkiew wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 1106 z 12.04.1962, skreślona decyzją z dnia 03.08.2012 r., obecnie w ewidencji zabytków znajduje się odbudowana na jej miejscu cerkiew z lat trzydziestych XX w.).

Architektura folwarczna, chłopska (zagrodowa) i ogólnowiejska

Ze zewidencjonowanych w latach 90-tych kilku drewnianych tradycyjnych chałup na terenie gminy zachowała się jedna – w Szczypiornie - znajdująca się w złym stanie i (według informacji właściciela) posiadająca już pozwolenie na rozbiórkę. Nie zachowały się cztery chałupy we wsi Goławice Pierwsze (nr 42, 43, 63 i 65) oraz dwie chałupy w Woli Błędowskiej (nr 1 i 17) a także dom nr 16 we wsi Pomocnia. Prawdopodobnie zostały rozebrane ze względu na zły stan techniczny.

Architektura militarna

Najlichnieszy zbiór zabytków na obszarze gminy, determinujący jej rozwój i układ przestrzenny, to zespół fortów dwóch pierścieni otaczających Twierdzę Modlin. Pierścień wewnętrzny, do którego należą forty II (Kosewo) oraz III (Pomiechówek), wzniesiono w latach 1879-82 (Kosewo, rozbudowany 1912-14) oraz 1883-88 (Pomiechówek). Są to forty dwuwałowe, oparte na planie pięcioboku, o dwóch czołach. Wszystkie budowle – koszary, kaponiere i przeciwskarpy – zbudowano z cegły. Oba forty stanowią własność Agencji Mienia Wojskowego, są nie użytkowane, ogrodzone, pilnowane przez agencje ochrony. Fort III jest wpisany do rejestru zabytków.

W ramach przebudowy zespołu twierdzy w latach 1912-14 wzniesiono drugi pierścień fortów, do którego należą: fort XIVa i XIVb w Goławicach, zespół fortowy „Carski Dar” (forty XVa i XVb w Goławicach, dawniej Brody Warszawskie), fort XVI w Pomiechówku (dawniej Czarnowo) oraz punkt oporu nr 8 (Czarnowo). Są to forty ziemno-betonowe o narysie zbliżonym do trójkąta bądź trapezu. Uzupełnieniem zespołu fortów jest sieć dróg fortecznych, kolei wąskotorowej i łączności. Zbudowano ponadto, na terenie wsi Stanisławowo, zespół dwóch prochowni: „czerwonej”, z ok. 1925 r. (dane MWKZ – prawdopodobnie obiekt pochodzi z końca XIX w.) oraz zespół prochowni „białej” (1912-14), w której skład wszedł m. in. magazyn amunicyjny, laboratorium, układ komunikacyjny i słupy graniczne.

Fort XIVa (Goławice) został podzielony na działki rekreacyjne i całkowicie zabudowany. Jego układ przestrzenny utracił czytelność. Kaponiera i kazamaty wykorzystywane są przez poszczególnych właścicieli jako komórki lub ogródki skalne. Stanowi najgorzej użytkowany fort na terenie gminy.

Fort XIVb (Goławice) położony jest w polu, ogrodzony, nie użytkowany, dostępny dla zwiedzających.

Grupa fortowa „Carski Dar” (forty XVa i XVb) stanowią własność Agencji Mienia Wojskowego, są nie użytkowane (na forcie XVa stacjonuje wojsko), ogrodzone, pilnowane przez agencje ochrony oraz żołnierzy.

Fort XVI jest własnością Stowarzyszenia Miłośników Fortu XVII Czarnowo. Obie kaponiere i kazamaty są częścią wspólną Stowarzyszenia i pełnią funkcję rekreacyjną, są remontowane i pielęgnowane. Obok znajdują się ogródki działkowe.

Punkt oporu nr 8 w Czarnowie otoczony jest ogródkami działkowymi i stanowi własność prywatną. Nie pielęgnowany, zarasta samosiejkami utrudniającymi zwiedzanie.

Prócz carskich zespołów fortecznych na terenie gminy zachowały się 2 schrony zbudowane w okresie XX-lecia międzywojennego: w Stanisławowie polski schron bojowy z 1939 r. (dla ckm do ognia dwubocznego), znajduje się na terenie prywatnej działki. Eksperymentalny schron bojowy z 1936 r, zlokalizowany jest przy forcie XVa.

Cmentarze

Na terenie gminy zachowało się 5 zabytkowych cmentarzy:

Najstarszy z nich znajduje się w Pomiechowie. Założony ok. XVII w jest cmentarzem parafialnym parafii św. Anny. Znajdują się na nim kwatera żołnierzy poległych w bitwie nad Wkrą 1920 r. oraz obrońców fortu III z września 1939 r. oraz nieliczne nagrobki z XIX w. Na jego terenie znajduje się też grób legendarnego dowódcy 4 pułku piechoty liniowej czyli słynnych czwartaków ppłk Kazimierza Majewskiego, który zmarł w Modlinie 12 września 1831 od ran poniesionych w obronie Warszawy, kiedy czwartacy wycofali się do Modlina. Cmentarz jest na bieżąco pielęgnowany i jest w dobrym stanie.

Nieczynny cmentarz prawosławny w Stanisławowie założono w I połowie XVIII w. (dane MWKZ – prawdopodobnie jest z końca XIX w.) Jest w stanie złym: nieogrodzony, zarośnięty, zdewastowany i rozkopany.

Dawny cmentarz ewangelicki w Nowym Modlinie, znajdujący się w północno-zachodniej części obecnego cmentarza komunalnego, datowany jest na koniec XVIII lub początek XIX w. Jest silnie zdewastowany i zarośnięty krzewami. Jako jedyny zabytek stanowi własność gminy.

Przy forcie XVI w Pomiechówku znajduje się cmentarz wojenny z I wojny światowej. Jest on własnością Towarzystwa Przyjaciół Fortu XVI. Zachowało się kamienne ogrodzenie z pomnikiem, resztki słupów furtki oraz kilka sosen. Teren cmentarza jest zadbany, systematycznie usuwane są samosiejki.

Niewielki cmentarz w Kikołach z okresu I wojny światowej położony jest przy drodze krajowej nr 62. Zachował się pomnik, kamienne słupki furtki oraz kilka nagrobków, z których niedawno skradziono tablice. Cmentarz jest położony na terenie prywatnym, jest na bieżąco pielęgnowany.

5.2.3 Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Pomiechówek w ramach badań AZP zewidencjonowano 46 stanowisk archeologicznych. Typologicznie przeważają ślady osadnictwa, natomiast pod względem chronologicznym stanowiska reprezentują wszystkie okresy, z przewagą średniowiecza.

Największe skupiska znajdują się na obszarze wsi Błędowo – znajdują się tu ślady osadnictwa z epok starożytnych oraz kilka średniowiecznych osad. Wartościowy zespół archeologiczny zidentyfikowano na terenie wsi Pomiechowo – ślady średniowiecznych osad potwierdzają opisaną w źródłach pisanych genezę miejscowości. Sporo śladów osadniczych o zróżnicowanej chronologii odnaleziono na terenie wsi Nowe Orzechowo.

Żadne ze stanowisk archeologicznych nie zostało wpisane do rejestru zabytków.

L.P.	AZP	MIEJSCOWOŚĆ	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
1	AZP: 50 - 63/1	Goławice Pierwsze	Epoka kamienia / wcz. brąz	śląd osadnictwa
2	AZP: 50 - 63/2	Błędowo / Borkowo	1.Epoka kamienia / wcz. brąz 2.Starożytność 3.XI - XIII w.	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa 3.osada
3	AZP: 50 - 63/3	Błędowo	1.Starożytność 2.XIII - XIV w.	1.śląd osadnictwa 2.osada
4	AZP: 50 - 63/4	Błędowo	1.Starożytność 2.XIII - XIV w.	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa
5	AZP: 50 - 63/5	Błędowo	1.XIII – XIV w. 2.XV – XVI w.	1.osada 2.osada
6	AZP: 50 - 63/6	Błędowo	XIV – XV w.	osada
7	AZP: 50 - 63/7	Błędowo	Starożytność	śląd osadniczy
8	AZP: 50 - 63/8	Błędowo	Epoka kamienia / wcz. brązu	osada
9	AZP: 51 - 63/1	Kosewko	Starożytność	śląd osadnictwa
10	AZP: 51 - 63/2	Kosewko	Epoka kamienna – wcz. brąz	śląd osadnictwa
11	AZP: 51 - 63/3	Kosewko	XI –XIII w.	osada
12	AZP: 51 - 63/4	Szczypiorno	1.Wczesne średniowiecze 2.Średniowiecze	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa
13	AZP: 51 - 63/5	Szczypiorno	1.Okres rzymski 2.Wczesne średniowiecze - średniowiecze	1.śląd osadnictwa 2.osada
14	AZP: 51 - 63/6	Szczypiorno	1.XIII w. 2.XVI –XVII w.	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa

L.P.	AZP	MIEJSCOWOŚĆ	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
15	AZP: 51 - 63/7	Szczypiorno	1.XIII(?) - XIV/ XV w. 2.XV - XVII w.	1.osada 2.osada
16	AZP: 51 - 63/8	Szczypiorno	?	śląd osadnictwa
17	AZP: 51 - 63/9	Kosewko	XIII - XIV w.	osada
18	AZP: 51 - 63/10	Goławice Pierwsze	1.Starożytność 2.XIII - XIV w. 3.XVI - XVII w.	1.śląd osadnictwa 2.osada 3.osada
19	AZP: 51 - 64/1	Kikoły	Późny neolit / wcz. brąz	śląd osadnictwa
20	AZP: 51 - 64/2	Kikoły	Epoka brązu	śląd osadnictwa
21	AZP: 51 - 64/3	Nowe Orzechowo	1.Mezolit / neolit 2.Starożytność	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa
22	AZP: 51 - 64/4	Kikoły	Neolit	śląd osadnictwa
23	AZP: 51 - 64/5	Kikoły	1. Neolit / wcz. brąz 2.Okres rzymski 3.Średniowiecze	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa 3.śląd osadnictwa
24	AZP: 51 - 64/6	Kikoły	Okres rzymski	śląd osadnictwa
25	AZP: 51 - 64/7	Pomiechówek	Okres rzymski	osada
26	AZP: 51 - 64/8	Pomiechówek	1. Epoka kamienia / wcz. brąz 2.Starożytność 3.XIII - XIV w.	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa 3.śląd osadnictwa
27	AZP: 51 - 64/9	Pomiechówek	1. Późny paleolit / mezolit 2.Epoka kamienna / wcz. brąz	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa
28	AZP: 51 - 64/10	Pomiechówek	1.Neolit 2.Neolit 3.Wczesny brąz	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa 3.śląd osadnictwa
29	AZP: 51 - 64/11	Pomiechówek	1. Epoka brązu 2.Wczesne średniowiecze	1.osada 2.śląd osadnictwa
30	AZP: 51 - 65/1	Stare Orzechowo	Wczesne średniowiecze XI(?)/XII	śląd osadnictwa
32	AZP: 51 - 65/2	Stare Orzechowo	Wczesny brąz	śląd osadnictwa
32	AZP: 51 - 65/4	Stare Orzechowo	Starożytność	śląd osadnictwa
33	AZP: 51 - 65/19	Stare Orzechowo	Neolit	śląd osadnictwa
34	AZP: 51 - 65/20	Stare Orzechowo	Średniowiecze / nowożytność	śląd osadnictwa
35	AZP: 51 - 65/21	Nowe Orzechowo	1.Średniowiecze / nowożytność 2.Nowożytność	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa
36	AZP: 51 - 65/22	Nowe Orzechowo	XV w.	śląd osadnictwa
37	AZP: 52 - 64/55	Pomiechowo	1.Starożytność 2.XIII - XIV w.	1.śląd osadnictwa 2.osada
38	AZP: 52 - 64/56	Pomiechowo	XV - XVII w	osada
39	AZP: 52 - 64/57	Pomiechowo	XV - XVII w	osada

L.P.	AZP	MIEJSCOWOŚĆ	CHRONOLOGIA	FUNKCJA
40	AZP: 52 - 64/58	Pomiechówek	1.Epoka kamienia- wcz.brąz 2.Starożytność 3.Okres rzymski	1.śląd osadnictwa 2.śląd osadnictwa 3.śląd osadnictwa
41	AZP: 52 - 64/59	Pomiechówek	Epoka kamienia- wcz .brąz	śląd osadnictwa

5.2.4 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- sztuki widowiskowe
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym

W gminie Pomiechówek nie zachowały się tradycyjne zwyczaje i rytuały, nie kontynuuje się też tradycji rzemiosła. Jediną formą dziedzictwa niematerialnego w gminie jest odtwarzana corocznie rekonstrukcja bitwy pod Czarnowem - starcia zbrojnego, które miało miejsce w nocy z 23 na 24 grudnia 1806 roku podczas wojen napoleońskich. W grudniu 1806 r. Napoleon przygotowywał uderzenie na armię rosyjską stacjonującą pod Pułtuskiem i w związku z tym na początku grudnia wysłał w okolice Pomiechówka brygadę piechoty z korpusu Davouta, której zadaniem było utworzenie przyczółka na prawym brzegu Bugo-Narwi. Rosjanie natomiast, którzy

mieli dwie armie (pierwsza armia L.Benningsena oraz druga armia F.Buxhōwdena, nad którymi naczelne dowództwo sprawował Michał Michajłowicz Kamiński) planowali wykonanie uderzenia w kierunku zachodnim. Atak rosyjski ubezpieczać miała nad Bugo-Narwią dywizja Ostermanna, która 20 grudnia zakończyła budowę planowanych umocnień w okolicach Czarnowa i Pomiechówka. Lewe skrzydło dywizji oparte zostało o Bugo-Narew pod Czarnowem, natomiast prawe skrzydło oparte było o Wkrę i umocnione robotami ziemnymi wykonanymi w okolicach Pomiechówka. Gdy 23 grudnia Francuzi zakończyli budowę mostu, postanowili zaatakować przez Czarnowo w kierunku północnym od Bugo-Narwi. Atak ten miał być osłonięty demonstracyjnymi natarciami na linii Serock – Modlin. Gdy dywizje rosyjskie pierwszej armii szykowały się do natarcia, Francuzi skierowali na dywizję Ostermanna pod Czarnowem potężny atak. W nocy z 23 na 24 grudnia korpus Davouta przełamał rosyjską obronę i ruszył w pościg za wycofującym się nieprzyjacielem w kierunku Nasielska. Ze względu na odwilż drogi pokryte były błotem, które sprawiło, że Francuzi zrezygnowali z dalszego marszu za uciekającymi Rosjanami.

Rekonstrukcja odbywa się na terenach przy parafii Św Anny w Pomiechowie nad rzeką Wkrą.

5.3 Gminna Ewidencja Zabytków gminy Pomiechówek

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. Do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru

zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Pomiechówek wykonana została w 2013 r. na podstawie danych Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zweryfikowanych w trakcie badań w terenie oraz badań archiwalnych.

Listę obiektów ujętych w GEZ przedstawiają poniższe tabele. Zasób został podzielony na obiekty forteczne, sakralne i kultowe (kościół, figury, krzyże, cmentarze) oraz pozostałe.

OBIEKTY FORTECZNE							
	MIJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
1.	Goławice Pierwsze		Zespół umocnień grupy fortowej "Goławice" (Twierdza Modlin)	1912-15	1985	ewid.	
2.	Goławice Pierwsze		Fort XIV a (Twierdza Modlin) - zespół fortu w grupie fortowej "Goławice"	1912-15	1985	ewid.	
3.	Goławice Pierwsze	940/4	Fort XIV a, kaponiera, "Goławice" (Twierdza Modlin) - w zespole fortu z grupy fortowej "Goławice"	1912-15	1987	ewid.	
4.	Goławice Pierwsze		Fort XIV a, podwalnia (kazamaty), "Goławice" (Twierdza Modlin) - w zespole fortu z grupy fortowej Goławice	1912-15	1987	ewid.	
5.	Goławice Pierwsze		Fort XIV b (Twierdza Modlin) - zespół fortu w grupie fortowej "Goławice"	1912-15	1987	ewid.	
6.	Goławice Pierwsze	940/4	Grupa Fortowa Fortu XV „Carski Dar” - dzieło prawoskrzydłowe, obwałowania z fosą i okopy otaczające grupę fortową oraz polski eksperymentalny schron bojowy z lat 30. na południowy wschód od grupy fortowej	1912-1915, przed 1939		planowane do WEZ	
7.	Goławice Pierwsze	940/4	Fort XV a, koszary obr. gr. Fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
8.	Goławice Pierwsze	940/4	Fort XV a, kaponiera, gr. Fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
9.	Goławice Pierwsze	940/4	Fort XV a, tradytor, gr. Fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
10.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b - zespół, dzieło lewoskrzydłowe gr. Fortowa "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
11.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b, kazamata I, gr. fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
12.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b, kazamata II, gr. fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
13.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b, kazamata III, gr. fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
14.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b, kazamata IV, gr. fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	
15.	Goławice Pierwsze	923/6	Fort XV b, kazamata V, gr. fort. "Carski Dar" (Twierdza Modlin)	1912-14	1988	ewid.	

OBIEKTY FORTECZNE							
	MIJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
16.	Goławice Pierwsze, Goławice Drugie		Zespół umocnień polowych i komunikacji Twierdzy Modlin – odcinek Pomiechówek: zespół baterii i ukryć, ciągnących się od Goławi I, na południe od Goławic II i Trojan w okolicy fortu XVI Czarnowo, z największym skupieniem na zapole Grupy Fortowej „Carski Dar”; system dróg fortecznych, łączących poszczególne forte i baterie odcinka Pomiechówek	1912-1915		planowane do WEZ	
17.	Kosewo	84	Fort II, "Kosewo" (Twierdza Modlin) -zespół (wraz z terenem działki fortecznej oraz drogą forteczną)	1879-82, 1912-14	1987	1128	2013-03-08
18.	Kosewo	84	Fort II, schron pogotowia I, "Kosewo" (Twierdza Modlin) - w zespole fortu	1879-82, 1912-14	1987	1128	2013-03-08
19.	Kosewo	84	Fort II, schron pogotowia II, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1879-82	1987	1128	2013-03-08
20.	Kosewo	84	Fort II, "Wielki" schron pogotowia, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1879-82	1987	1128	2013-03-08
21.	Kosewo	84	Fort II, "Mały" schron pogotowia, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
22.	Kosewo	84	Fort II, "Mały" schron pogotowia II, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
23.	Kosewo	84	Fort II, "Mały" schron pogotowia III, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
24.	Kosewo	84	Fort II, "Mały" schron pogotowia IV, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
25.	Kosewo	84	Fort II, kaponiera czołowa, "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
26.	Kosewo	84	Fort II, kaponiera barkowa pld., "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
27.	Kosewo	84	Fort II, kaponiera barkowa pln., "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
28.	Kosewo	84	Fort II, skarpowa kaponiera barkowa pln., "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
29.	Kosewo	84	Fort II, skarpowa kaponiera barkowa pld., "Kosewo" (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1987	1128	2013-03-08
30.	Kosewo	84	Fort II "Kosewo", galeria kontrminowa (Twierdza Modlin) w zespole fortu (wraz z terenem działki fortecznej)	1879-82, 1912-14	1987	1128	2013-03-08
31.	Kosewo	84	Fort II "Kosewo", tradytor pld. (Twierdza Modlin) w zespole fortu (wraz z terenem działki fortecznej)	1912-14	1987	1128	2013-03-08
32.	Kosewo	84	Fort II, tradytor pln. (Twierdza Modlin) w zespole fortu	1912-14	1988	1128	2013-03-08
33.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	2232 (d. 576 Czarnowo)	Dzielo pośrednie nr 8 (Twierdza Modlin), zespół	1912-14	1986	667	2006-02-14
34.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	2232 (d. 576 Czarnowo)	Dzielo pośrednie nr 8, kaponiera szyjowa (Twierdza Modlin), w zespole dzieła	1912-14	1986	667	2006-02-14
35.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	2232 (d. 576 Czarnowo)	Dzielo pośrednie nr 8, kazamaty wału czołowego (Twierdza Modlin), w zespole dzieła	1912-14	1986	667	2006-12-14
36.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	1806 (d. 94/55 Czarnowo)	Fort XVIa (Twierdza Modlin) - zespół fortu	1912-14	1986	ewid.	
37.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	1806 (d. 94/55 Czarnowo)	Fort XVIa, kaponiera przeciwskarpowa jednostronna (Twierdza Modlin)	1912-14	1986	ewid.	
38.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	1806 (d. 94/55 Czarnowo)	Fort XVI a, kaponiera przeciwskarpowa dwustronna (Twierdza Modlin), w zespole fortu	1912-14	1986	ewid.	

OBIEKTY FORTECZNE							
	MIEJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
39.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	1806 (d. 94/55 Czarnowo)	Fort XVI a, kazamaty wału czołowego (Twierdza Modlin), w zespole fortu	1912-14	1986	ewid.	
40.	Pomiechówek	275/2	Fort III	1883-88		861	2009-05-11
41.	Pomiechówek	113-124	Fort III Pomiechówek (Pomiechowo) - stok bojowy fortu wraz z łukiem otaczającej fort dawnej drogi oraz studnia na południowy zachód od fortu (uwaga: postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków)	1882-1900		planowane do WEZ	
42.	Pomiechówek	273/15	zespół koszarowy - kilka budynków koszarowych i pomocniczych	ok.. 1900		planowane do WEZ	
43.	Stanisławowo	203	Biała Prochownia - zespół prochowni w granicach historycznej działki, w tym magazyn amunicyjny, laboratorium, układ komunikacyjny i słupy graniczne	1912-1915		planowane do WEZ	
44.	Stanisławowo	207	Czerwona prochownia - wartownia (Twierdza Modlin)	ok. 1925	1989	ewid.	
45.	Stanisławowo	449	Polski schron bojowy (dla ckm do ognia dwubocznego), na wschód od krzyżówki z drogą do Kosewa, przy szosie Nowy Dwór Mazowiecki - Pomiechówek	1939		planowane do WEZ	
46.	Wymysły, Szczypiorno		Polowa pozycja ryglowa Twierdzy Modlin – punkty oporu nr 2 i 3 w Wymysłach i Szczypiornie, znajdujące się na wydmach między nimi okopy i przecinający pozycję rów przeciwczołgowy z 1944 r.	1915, 1944		planowane do WEZ	

OBIEKTY SAKRALNE ORAZ KULTOWE							
	MIEJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
1.	Kikoły	118/1	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	1915	1996	ewid.	
2.	Nowy Modlin	105	Dawny cmentarz ewangelicki	XVIII/XIX w.		wskazane przez gminę	
3.	Pomiechowo	30	Cmentarz par. p.w. św. Anny	ok. XVII w.	1984	ewid.	
4.	Pomiechowo	55	Kościół p.w. Św. Anny	1415-1783, 1900	2001	1083/675	1962-04-12
5.	Pomiechówek (d. Czarnowo)	1902 (d. 94/56)	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	1915	1996	ewid.	

OBIEKTY SAKRALNE ORAZ KULTOWE							
	MIEJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
6.	Stanisławowo	333	Cerkiew p.w. św. Aleksandry (wraz z otaczającym drzewostanem)*	1937	2001	1106/677* (wykreślona z rejestru, pozostaje w ewidencji)	1962-04-12
7.	Stanisławowo	218/2	Cmentarz prawosławny	I poł. XVIII w.	1984	ewid.	

POZOSTAŁE OBIEKTY							
	MIEJSCOWOŚĆ	NR DZIAŁKI	OBIEKT	DATOWANIE	W EWID.	NR REJ.	DATA WPISU
1.	Szczypiorno	45	Chałupa nr 41	1924	1991	ewid.	

6 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analizując stan krajobrazu kulturowego gminy Pomiechówek rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój:

Silne strony

- Duża ilość dobrze zachowanych zespołów architektury militarnej;
- Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy generujące ruch turystyczny.

Słabe strony

- Rozwarstwienie własnościowe zespołów fortów;
- Brak możliwości zwiedzania części fortów (utrudniony lub niemożliwy dostęp);
- Brak promocji fortyfikacji jako atrakcji turystycznej gminy;
- Niewystarczający poziom rozwoju bazy turystycznej;
- Brak dostatecznej pielęgnacji zabytkowych cmentarzy oraz prochowni;
- Niski stan badań nad lokalnymi tradycjami, obrzędami itp;

Szanse

- Możliwość rewaloryzacji zabytków z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych, szczególnie w nowym okresie programowania;
- Rosnące zapotrzebowanie na turystykę;
- Plenerowe imprezy, rekonstrukcje historyczne, jako element promocji i budowania więzi lokalnych.
- Aktywizacja ekonomiczna i społeczna wokół działalności związanej z promowaniem i utrzymaniem zabytków.

Zagrożenia

- Parcelacja zespołów fortecznych i utrwalanie nowych podziałów w przestrzeni w postaci zabudowy, ogrodzeń, płotów, zagospodarowania terenu itp.;
- Brak pielęgnacji fortów i cmentarzy, zarastanie samosiejkami mające wpływ na ograniczenie lub zmiany w ekspozycji zabytków;

7 Założenia programowe

7.1. Priorytety

W toku analizy, określono najważniejsze priorytety realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Pomiechówek. Należą do nich:

I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy.

II. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej

III. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

W ramach wymienionych priorytetów zalicza się ponadto:

- włączenie problemów ochrony zabytków do bieżących zadań gminy Pomiechówek;
- uwzględnianie uwarunkowań prawnych ochrony zabytków;
- rozpoznanie potrzeb i zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- eksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- konieczne jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, na których zlokalizowane są zabytkowe budowle;
- konieczne jest pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością gminy. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę, poprawę przestrzeni publicznej w sąsiedztwie zabytków będących własnością prywatną;

- informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków na odnowę zabytków;
- podnoszenie świadomości historycznej;
- edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wspieranie działań właścicieli lub posiadaczy a także podejmowanie samodzielnych działań w celu: zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania; wyeksponowania poszczególnych zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- zwiększenia atrakcyjności zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- zapobieganie dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych;
- określenie stanu technicznego obiektów;

7.2. Kierunki działań i zadania

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wyodrębniono poszczególne zadania:

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkowym cmentarzu ewangelickim w Nowym Modlinie stanowiącym własność gminy • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy (cmentarz) 	gmina Pomiechówek, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne, dotacje Urzędu Marszałkowskiego i Województwa Mazowieckiego, Dotacje Mazowieckiego

	<ul style="list-style-type: none"> • planowe, konsekwentne i kompetentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków • kontrola i administracyjne egzekwowanie zapisów zawartych w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego • systematyczny monitoring realizacji Programu • ochrona dziedzictwa archeologicznego w ścisłym połączeniu z ochroną środowiska kulturowego i przyrodniczego • wzmożenie inspekcji i wykopalisk ratowniczych; 		<p>Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,</p> <p>Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.</p>
--	--	--	---

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej

Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi • wdrażanie zapisów programów rewitalizacji • konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na 	gmina Pomiechówek	budżet gminy

	obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego		
Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ul style="list-style-type: none"> wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków walka z samowolami budowlanymi degradującymi krajobraz kulturowy gminy sporządzenie programu opieki nad zabytkowymi cmentarzami 	gmina Pomiechówek, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne, dotacje urzędu Marszałkowskiego i Województwa Mazowieckiego, dotacje Mazowieckiego Województwa Konserwatora Zabytków, dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Priorytet III: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych) 	gmina Pomiechówek, jednostki gminne.	budżet gminy
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • udostępnienie informacji o zabytkach gminy w Internecie • utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego • opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego 	gmina Pomiechówek, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie imprez plenerowych promujących gminny zasób zabytków • rozwijanie działalności wystawienniczej • organizowanie (w siedzibie gminy, świetlicach wiejskich, szkołach) wystaw, spotkań na temat historii regionu, 	gmina Pomiechówek, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne.

	<p>dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków</p> <ul style="list-style-type: none">• wydawane publikacji poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy• wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć• bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki gminnej o publikacje na temat historii i zabytków Mazowsza• wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych jako czynnika wpływającego na rozwój i promocję gminy;• podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych i turystycznych;• zachęcanie mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu;• wspieranie badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy.		
--	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none">• udział Gminy w Europejskich Dniach Dziedzictwa (wrzesień) oraz Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków• aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami;• prowadzenie szlaków rowerowych przy odpowiednio oznakowanych obiektach niekoniecznie zabytkowych, ale istotnych ze względu na historię lub układ miejscowości;• rozpowszechnianie informacji o obiektach ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, np. umieszczenie jej na stronie internetowej gminy;• utworzenie strony internetowej poświęconej historii, tradycji i dziedzictwu kulturowemu gminy;• organizacja wspólnych spotkań i warsztatów między społecznościami miast partnerskich.		
--	---	--	--

8 Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami gminy Pomiechówek będą pomocne następujące instrumenty:

- **prawne** – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- **finansowe** obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- **koordynacji** obejmujące między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- **społeczne** obejmujące między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- **kontrolne** obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminna Ewidencja Zabytków na terenie gminy Pomiechówek przygotowana została na podstawie art 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Z analizy obiektów wskazanych do wpisania do ewidencji i stanu władania nieruchomości (dane z ewidencji gruntów) wynika że większość obiektów o wartościach zabytkowych stanowi własność prywatną. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości artystycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Pomiechówek, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy Pomiechówek;
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- z dotacji unijnych;
- ze środków własnych właścicieli obiektów zabytkowych;
- z darowizn na rzecz gminy;
- z innych środków przewidzianych prawem;

11 Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Program wdrażany będzie przez Wójta gminy Pomiechówek, który może wyznaczyć Koordynatora projektu. Wdrażanie odbywać się będzie przy współpracy Wydziałów Urzędu Gminy, jednostek budżetowych gminy, Urzędu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową, osób fizycznych i prawnych.

Wójt / Koordynator zapewni:

- przepływ informacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań
- zorganizuje forum wymiany informacji i doświadczeń
- określi zasady prowadzenia monitoringu wdrażania poszczególnych zadań
- wykona ocenę stopnia realizacji priorytetów programu i określi szczegółowe kryteria oceny realizacji po czterech latach wdrażania programu oraz w przedziałach cząstkowych (np. corocznych lub w okresie dwuletnim). Rada Gminy w drodze uchwały może określić corocznie wysokość wydatków na ochronę środowiska kulturowego, w tym na realizację Programu Opieki nad Zabytkami. Wydatki na realizację zadań inwestycyjnych, w tym:
 - zadania inwestycyjne związane z ochroną zabytków stanowiących własność komunalną (np. prace remontowo-budowlane, konserwatorskie, związane z konserwacją i pielęgnacją zieleni zabytkowej)
 - zadania inwestycyjne wprowadzone do gminnych programów przyjętych uchwałami Rady Gminy (np. programami rozwoju lokalnego, ochrony środowiska i gospodarki komunalnej itp.) wprowadzone zostaną do rocznych i wieloletnich planów inwestycyjnych. Finansowane z budżetu gminy mogą i powinny być ponadto inne, nie inwestycyjne działania, w tym takie jak np. prace studialne, badawcze, dokumentacyjne, konkursy, działania promocyjne, edukacyjne itd. Celowym byłoby określenie poziomu – wysokości planowanego przez miasto dofinansowania zadań zakresu opieki nad zabytkami (np. % w corocznym budżecie gminy), a także ustalenie, opracowanie zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie,

restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach. Przede wszystkim dotyczyć to może zabytków wpisanych do rejestru zabytków (tych jest w gminie stosunkowo niewiele), ale także innych, np. figurujących w ewidencji zabytków i wskazywanych do ochrony ustaleniami planu miejscowego. Wskazane jest również opracowanie zasad dofinansowania z budżetu gminy zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami podmiotów, które prowadzą działalność kulturalną, takich jak np. muzeum, izby tradycji (np. realizowane przy szkołach, czy świetlicach wiejskich), biblioteki, stowarzyszenia, organizacje turystyczne itp.